

Утвърдил:

Декан

Дата

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"

Факултет: **Философски**

Специалност: (код и наименование)

Ф	Ф	С	6	6	0	1	1	6
---	---	---	---	---	---	---	---	---

УЧЕБНА ПРОГРАМА

Дисциплина:

И	3	1	8
---	---	---	---

СОЦИОЛОГИЯ НА ПРАВОТО

Преподавател: д-р Р. Смедовска-Тонева

Учебна заетост	Форма	Хорариум
Аудиторна заетост	Лекции	30
	Семинарни упражнения	30
Обща аудиторна заетост		60
Извънаудиторна заетост	Реферат	
	Доклад/Презентация	
	Научно есе	
	Курсов учебен проект	60
	Самостоятелна работа в библиотека или с ресурси	30
Обща извънаудиторна заетост		90
ОБЩА ЗАЕТОСТ		150
Кредити аудиторна заетост		2
Кредити извънаудиторна заетост		3
ОБЩО ЕКСТ		5

№	Формиране на оценката по дисциплината	% от оценката
1.	Презентации	20 %
2.	Участие в тематични дискусии в часовете, колективно обсъждане на текстове	20%
3.	Изпит - изготвяне и защита на курсова работа	60%

Критерии на оценяване

Оценката на семинарните занятия се формира от два елемента:

1. Презентация: в рамките на семинарните занятия всеки един от студентите ще изработи презентации върху конкретен текст от учебната програма или върху конкретна емпирична задача. Презентацията може да е под формата на *ppt* или в *word* формат. Тя следва да отговаря на следните изисквания:

- да е написана грамотно, както стилово, така и граматически;
- да е логически структурирана;
- да отговаря изчерпателно на предварително зададените от преподавателя въпроси върху текста или върху емпиричната задача;

Критерии за оценка:

За оценка “Отличен”	Има задълбочени познания върху проблема; отговаря изцяло и пространно на зададените въпроси; логично структурирана; демонстрира самостоятелно мислене; написана грамотно, както стилово, така и граматически;
За оценка “Много добър”	Има познания върху проблема; отговаря на повечето от зададените въпроси, но не пространно; написана грамотно, както стилово, така и граматически;
За оценка “Добър”	Ограничени познания върху проблема; отговаря частично на зададените въпроси; сравнително логична структура; няма груби грешки в граматическо и стилово отношение;
За оценка “Среден”	Твърде повърхностни познания върху проблема; нелогична структура; наличие на стилови и граматически грешки;
За оценка “Слаб”	Непредставяне на презентация/емпирична задача

2. Участие в тематични дискусии по време на семинарните упражнения: участието в обсъжданията на текстовете, на презентациите и на емпиричните задачи ще се точкува (от 0 до 2т. за всяко семинарно занятие). След всяко семинарно занятие студентите ще бъдат информирани за броя на натрупаните точки. При оценка над 5.50 за участие в семинарните занятия, студентът се освобождава от изпит (изготвяне и защита на курсова работа). При оценка “слаб” на семинарните упражнения, студентът не се допуска до изпит (изготвяне и защита на курсова работа) на редовната сесия, а се явява на поправителната през септември.

За оценка “Отличен”	За оценка “Много добър”	За оценка “Добър”	За оценка “Среден”	За оценка “Слаб”
23-26 т.	18-22 т.	14-17 т.	10-13 т.	0-9 т.

Изпит: изпитът се провежда под формата на представяне и защита на курсова работа. Темата е по избор на студента, като се договаря предварително с преподавателя съобразно тематичния обхват на курса.

Курсовата работа следва да отговаря на следните изисквания:

- да е написана грамотно, както стилово, така и граматически;
- да е логически структурирана и да съдържа ясно разграничени въведние, изложение и заключение;
- да има ясно дефиниран проблем.

За оценка “Отличен”	Текстът показва дълбочинни познания върху проблема; съответствие на съдържание, цели и задачи; логична структура и изложение; самостоятелно мислене; отлично подбрана и използвана коректно научна литература; текстът е изряден в стилово и граматическо отношение;
За оценка “Много добър”	Текстът показва познания върху проблема; съответствие на съдържание, цели и задачи; логична структура и изложение; много добре подбрана и коректно използвана научна литература; добър в стилово и граматическо отношение текст;
За оценка “Добър”	Ограничени или противоречиви познания върху проблема; не добра структурираност и логичност на текста; малък обем използвана научна литература; липсват груби грешки в стилово и граматическо отношение;

За оценка “Среден”	Оскъдни и повърхностни познания върху проблема; нелогична структура; наличие на груби стилови и граматически грешки;
За оценка “Слаб”	Непредставяне на курсова работа

Анотация на учебната дисциплина:

Курсът цели да проследи и илюстрира връзката между правото, правната регулация и социалната действителност. Въз основа на традиционните и съвременни възгледи в социологията на правото, той се стреми да демонстрира и анализира многопластовата роля на правния феномен по отношение на регулирането на социалните и политическите отношения. В модерните общества правото има различни социални проявления, с които ние ежедневно се сблъскваме – правото е едновременно законовия текст, съдебното решение, договорите, конвенциите и пр., но то се олицетворява също така и в редица професии (магистрати, адвокати и пр.) или пък обществени институции (съдебна палата, места за лишаване от свобода) и др. Т.е. правото бива разглеждано като една от основните области в обществения живот, която е в постоянно взаимодействие с останалите сфери на обществения живот. В този контекст, лекциите и семинарите целят да повишат разбирането относно същността на правото, начините, по които то се съотнася към обществото и политиката, както и неговите функции, погледнати през призмата на социологическата наука.

Курсът изхожда от позицията, че правото и правната регулация не следва да се разглеждат като автономна сфера. Напротив, лекциите и семинарите си поставят за цел да проследят именно различните възможни интерпретации на взаимовръзката между правото и социалната действителност. При наличието на тази взаимна обвързаност възникват въпроси като: как възниква правната регулация, тя ли е тази, която отразява обществото и оказва ли влияние върху него или е обратното? Огледален образ ли е тя на обществото? Дали и как моделира социалната действителност? Активен или пасивен играч ли е правото? Каква е неговата роля по отношение на съвременните обществено-политически трансформации?

Лекциите и семинарните упражнения са разделени на две фази. В първата част ще се обърне повече внимание на теоретичните разработки, с цел да се проследят основните възгледи и течения в социологията на правото, позициите на отделни автори и пр. Теоретичната част има за цел да запознае студентите с начините, по-които можем да говорим и разбираме правото, както и с мястото, на което можем да го позиционираме от гледна точка на социологическата наука.

Втората част на курса има по-практическа насоченост. Социологията на правото, традиционно насочена към процеса на изработването на закони и правила или към мястото и ролята на правото в социалната регулация, може да бъде погледната и през призмата на социологията на юридическите професии, социология на правосъдието и пр. В този контекст, курсът ще се съсредоточи и върху теми, които позволяват по-доброто осмисляне на някои съвременни правни, социални и политически феномени. Правото ще се разглежда като елемент, който е способен да надхвърли границите на една държава и да постави пред изпитание принципа на държавния суверенитет. Как държавата е обвързала своето развитие с различни правни процеси, като европейската интеграция, институционализирането на правата на човека, международното наказателно правосъдие и др.?

Семинарните упражнения следват темите и логиката на лекциите. Те ще комбинират няколко елемента: подготовка и презентация върху конкретен текст, аудиовизуално произведение и емпирични задачи и обсъждането им по време на семинарните занятия. Основната им цел е да:

- постигнат по-добро разбиране предмета на дисциплината, интерпретиране на теоретични познания и създаване на умения за конкретното им приложение в практиката.
- повишат капацитета за онагледяване на предмета на социологията на правото със съвременни реални ситуации.

- анализират конкретни съвременни казуси от позицията на социология на правото.

Предварителни изисквания:

Няма

Очаквани резултати:

Студентите ще придобият познания относно предмета на социологията на правото. Ще разграничават основните етапи на развитие на тази дисциплина и ще се ориентират сред мненията и теоретичните позиции на различни автори, работили в сферата на социологията на правото. Студентите ще усвоят умения да анализират и разбират съвременни обществено-политически процеси, посредством тематичния инструментариум на дисциплината, както и социалните функции на правото, неговите различни измерения и проявления, трансформациите, които предизвиква. Ще разширят знанията си по отношение на същността и ролята на правото като социален регулатор.

Учебно съдържание

ЛЕКЦИИ		
№	Тема:	Хорариум
1.	Въведение в социологията на правото. Дефиниране на предмета на социологията на правото. Разграничаване от общата социология и общите юридически науки.	2 ч.
	Семинарно упражнение: Ehrlich, E. 2009. Fundamental principles of the sociology of law. Transaction Publishers, стр. 39-60.	2 ч.
2.	Правото в контекста на социалната регулация. Какво разбираме под “право”? Как социологическата наука разглежда правото? Правото като специфична категория от норми. Разликата между социалните и правните норми.	2 ч.
	Семинарно упражнение: Хобс, Т. Левиатан. За човека. За държавата. София. Лист, стр. 231-268.	2 ч.
3.	Историческо развитие на правната регулация Типове правна регулация. Как разбираме правната регулация “око за око”? Какво е обичайното право? Как социалните условия и идеи влияят върху правната структура. Различни социални култури създават различни правни системи – разликата между прецедентното право и романо-германската правна система.	2 ч.
	Семинарно упражнение Грекова, М. 1991. От обичай към право. София. УИ Св. Климент Охридски”, стр. 5-33.	2 ч.
4.	Основи на модерното право Прилики и разлики между “традиционно” и “модерно” право. Как модерното общество произвежда право? Социологически характеристики на модерното право.	2 ч.
	Семинарно упражнение: Канушев, М. 2016. Престъпление и наказание в националната държава. Историческа социология на наказателните политики в България. София. НБУ, стр. 308-321.	2 ч.

	Тонева, Л. Rule of Law в българския преход: социоструктурни условия за (не)възможност, (Не)станалото правово общество в България (сборник статии). София. Център за академични изследвания, стр. 77-113.	
5.	Естественото право и юридически позитивизъм. Правото в традициите на естественоправните теории. Правото според възгледите на юридическия позитивизъм. Основни етапи и характеристики на правния позитивизъм.	2 ч.
	Семинарно упражнение: Хайек, Ф.А. 1998. Право, законодателство и свобода – стр. 45-78. Таков, К. Справедливостта в закона, Публична лекция, 9 юни 2017 г. Център за академични изследвания, част от семинарна поредица “Политики на правовата държава”.	2 ч.
6.	Критики към позитивистките теории. Вижданията на един от критиците на позитивизма - американският политически и правен философ Роналд Дуоркин. Възгледите, според които в правовия ред, в който освен стриктно правните правила и норми, съществуват ценности и принципи, от които правото и неговото тълкуване не могат да се абстрахират.	2 ч.
	Семинарно упражнение: Дуоркин, Р. 2003. Да се отнасяме към правата сериозно. Критика и хуманизъм, стр.273-294	2 ч.
7.	Социологическа юриспруденция и правният реализъм. Възникване, основни характеристики и различия на тези две течения в правно-социологическата доктрина. “Law in books” и ”Law in action”. Правните институции като социални процеси. Каква е ролята на съдията – пасивна или активна? Реагира ли на определени социални стимули? В търсене на повече ефективност на правните норми.	2 ч.
	Семинарно упражнение: Gardner, J. The Sociological jurisprudence of Roscoe Pound, Villanova Law review, Vol. 7, 1961., стр. 1-27.	2 ч.
8.	Връзка между социална действителност, правните норми и законодателния процес. Ролята и мястото на правото в изработването и прилагането на публичните политики. Връзката между социалната действителност, обществените нужди и правната регулация. Как социологическите аспекти могат да съдействат за обогатяване и развиване на правната регулация, как, с какво и дали подпомагат законотворческия процес. Основни действащи лица/играчи в изработването на публичните политики.	4 ч.
	Семинарно упражнение: Билярски, И. “Врата у поле”, (Не)станалото правово общество в България (сборник статии). София. Център за академични изследвания, стр. 114-135. Voewn, J. Why did the French Rally to a Law Against Scarves in France?, Droit et société 2008/1 (n° 68), стр. 33-52. + емпирично задание	4 ч.
9.	“Юридизацията” на социалния и политически живот. Ролята и влиянието на правосъдието в регулирането на обществено-политическите отношения. Защо в днешно време говорим за прекомерна “юридизация” на обществения и политически живот? Конституционният съдия като форма на социален контрол върху властимащите и вземащите решения. Може ли съдията да играе роля във формулирането на публичните политики? Възможно ли е чрез някои свои функции и решения, конституционният съдия да оказва влияние върху процеса на формулиране на държавните политики?	3 ч.
	Семинарно упражнение:	3 ч.

	Ran Hirschl, The New Constitution and the Judicialization of Pure Politics Worldwide, 75 Fordham L. Rev. 721 (2006), стр. 721-753 Емпирично задание Смедовска, Р. 2005. Конституционният съдия като субективен регулатор на развитието на държавата, сп. Разум, бр. 2. стр.28-40	
10.	Правото и правата на човека. Институционализацията на правата на човека и нейното отражение върху обществено-политическата действителност. Как правните специалисти и практикуващите юридически професии съдействат на обществото в осъзнаването на техните права. Понятието <i>cause lawyering</i> . Каква е ролята на правото в признаването на човешките права? Съдилищата като фактор за социални промени.	2 ч.
	Семинарно упражнение: Хабермас, Ю. 1999. Морал, право, демокрация. Дом на науките за човека и обществото, стр. 389-409.	2 ч.
11.	Мултипликациите на наднационални юрисдикции. Появата на нови международни наказателни юрисдикции, призвани да съдят извършителите на особена категория престъпления против човечеството. Причини и контекст на тяхното създаване. Ролята, функциите и влиянието на международното наказателно правосъдие.	2 ч.
	Семинарно упражнение: Попов, Ст. Въпросът за легитимността на Хагския трибунал., Култура, бр. 8, 1 март 2002 г. Вълканов, В. Тези и антитези, Култура, бр. 27, 5 юли 2002 г. “Прокурорът защитникът, бащата и неговият син”, България, 2015, филм на режисьора Иглика Трифонова	2 ч.
12.	Правото в контекста на съвременните интеграционни процеси Кога и как правото надхвърля границите на държавата? Държавният суверенитет пред изпитанието, свързано с изграждането на Европейската общност.	2 ч.
	Семинарно упражнение: Хабермас, Ю. 2011. За Конституцията на Европа. Опит. Критика и хуманизъм. стр.55-86.	2 ч.
13.	Организираната престъпност. Политики за противодействие на организираната престъпност – българският пример. Организираната престъпност като социален проблем. Какво разбираме под организирана престъпност? Как държавата реагира на този феномен? В търсене на ефективни политики за борба с този тип неконвенционална престъпност.	2 ч.
	Семинарно упражнение: Петрунов, Г. 2007. Относно дефинициите за организирана престъпност, сп. Разум, бр. 1. стр. 45-55. Попов, Ст. Организираната престъпност: фикции и политики, Социологически проблеми, 2012. стр.144-161.	2 ч.

Конспект за изпит

Няма конспект за изпит, тъй като изпитът се състои от изготвяне и защита на курсова работа върху самостоятелно избрана тема или казус от тематичната област на курса.

Библиография

Основна:

Бойчев, Г., 1998. Философия на правото и обща теория на правото: институционалният подход при разграничаване на техния предмет. Философия, социология, обща теория, София. Сиела.
Вълканов, В. Тези и антитези, Култура, бр. 27, 5 юли 2002 г.
Вълчев, Д. 2016. Лекции по обща теория на правото. София. Сиела.
Грекова, М.1991. От обичай към право. София. “Св.Климент Охридски”.
Дуоркин, Р. 2003. Да се отнасяме към правата сериозно. София. Критика и хуманизъм.

Дюркем, Е. 2002. За разделението на обществения труд. София. Издателство СОНМ.

Канушев, М. 2015. Историческа социология на наказателните политики в България. Престъпление и наказание в националната държава. София. НБУ. Том 1.

Канушев, М. 2016. Историческа социология на наказателните политики в България. Наказателните практики на комунистическия режим. София. НБУ. Том 2.

Келзен, Х. 1995. Чистото учение за правото. София. Юриспрес.

Петрунов, Г. 2007. Относно дефинициите за организирана престъпност, сп. Разум, бр. 1. стр. 45-55

Попов, Ст. Организираната престъпност: фикции и политики, Социологически проблеми, 2012. стр.144-161

Попов, Ст. Въпросът за легитимността на Хагския трибунал., Култура, бр. 8, 1 март 2002 г.

Раз, Дж. 2005. Понятието за правна система. София. 41Т ЕООД.

Смедовска, Р. 2005. Конституционният съдия като субективен регулатор на развитието на държавата, сп. Разум, бр. 2. стр.28-40

Сталев, Ж. 2010. Нормативната сила на фактическото. София. Феней.

Тодоров, Цв. 2013. Интимните неприятели на демокрацията. София. Изток-Запад

Хабермас, Ю. 1999. Морал, право, демокрация. София. Дом на науките за човека и обществото.

Хабермас, Ю. 2011. За конституцията на Европа. Опит. София. Критика и хуманизъм.

Хайек, Ф.А. 1998. Право, законодателство и свобода. София. Университетско издателство "Св. Климент Охридски".

Хобс, Т. 2017. Левиатан. За човека. За държавата. София. Лист.

Христов, И. 2003. Право и модерност. София. Кротал.

Христов, И. 2007. Български правни метаморфози. София. Захарий Стоянов.

(Не)станалото правово общество в България (сборник статии). 2012. София. Център за академични изследвания.

Voewin, J. Why did the French Rally to a Law Against Scarves in France?, *Droit et société* 2008/1 (n° 68), стр. 33-52.

Ehrlich, E. 2009. *Fundamental principles of the sociology of law*. Transaction Publishers.

Gardner, J. The Sociological jurisprudence of Roscoe Pound, *Villanova Law review*, Vol. 7, 1961., стр. 1-27.

Tamanaha, B. 1997. *Realistic Socio-Legal Theory. Pragmatism and Social Theory of Law*. Clarendon Press Oxford.

Weber, M. 1978. *Economy and Society*. University of California Press.

Weber, M. 2013. *Sociologie du droit*. Presses Universitaires de France.

Ran Hirschl, *The New Constitution and the Judicialization of Pure Politics Worldwide*, 75 *Fordham L. Rev.* 721 (2006), стр. 721-753

Допълнителна:

Гройсман, С. 2017. Право и морал. София. Сиела.

Bourdieu, P. 1986. La force du droit (Elements pour une sociologie du champ juridique. In *Actes de la recherche en sciences sociales*. Vol. 64. De quel droit. p. 3-19.

Albanese, J. 1996. *Organized Crime in America*, 3rd ed. Cincinnati: Anderson.

Cressey, D. 1969. *Theft of the Nation*, New York, Harper and Row.

Commaillie, J. 2015. A quoi nous sert le droit? Paris, Editions Gallimard, coll. "Folio Essais".

Hart, H.L.A., 1961. *The Concept of Law*. Oxford University Press.

Milovanovic, D. 2003. *An Introduction to the Sociology of Law*. Criminal Justice Press, Monsey, New York.

Pound, R. The Scope and Purpose of Sociological Jurisprudence. *Harvard Law Review*. Vol. 24/1911.

Pound, R. Law in books and Law in Action. *American Law Review*, 44/1910, p. 12-36.

Sweet, A.S. 2000. *Governing with Judges*. Oxford University Press.